

Uitkeringsgerechtigden lopen toeslagen mis Verroer je niet!

André Moerman, Hannah Oberzaucher en Thea Runhaar

Bij een minimumuitkering hoort een maximale huur- en zorgtoeslag. Sociaal raadslieden signaleren dat dit alleen het geval is wanneer de huishoudsituatie niet wijzigt. Dus: verroer je niet!

Vanaf 2006 functioneert de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen (Awir). Op basis van deze wet verstrekt de Belastingdienst aan miljoenen huishoudens één of meerdere toeslagen: maar liefst 5,1 miljoen huishoudens ontvangen de zorgtoeslag, waaronder 1,1 miljoen huishoudens die tevens huurtoeslag en het kindgebonden budget ontvangen.

Kern van de Awir is dat op basis van een geschat actueel inkomen, bij wijze van voorschot, een toeslag wordt uitbetaald. Na het kalenderjaar vindt aan de hand van het daadwerkelijk genoten inkomen een definitieve toekenning plaats. In 50 procent van de gevallen is de toekenning niet conform het voorschot met een nabetaling of terugbetaling tot gevolg. De overheid heeft de Awir geëvalueerd en komt met voorstellen om de uitvoeringssystematiek te vereenvoudigen.¹

Sociaal raadslieden zien dagelijks mensen met 'toeslagproblemen'. Reden voor de Landelijke Organisatie Sociaal Raadslieden (LOSR / MOgroep W&MD) om met een eigen evaluatie te komen: 'Toeslag of tegenslag?'²

Dit artikel besteedt aandacht aan een belangrijke constatering uit het LOSR-rapport, namelijk dat mensen met een minimumuitkering toeslagen mislopen wanneer de huishoudsituatie wijzigt.

'Bestraft' Burgers die het hele jaar een minimuminkomen ontvangen, mogen verwachten dat zij voor maximale

Foto: ANP

toeslagen in aanmerking komen. Dit blijkt echter niet altijd het geval: ze gaan trouwen, samenwonen, scheiden en krijgen kinderen. En dan gaat het mis. Met name als die burger rondkomt van een minimumuitkering als de Wwb, de Ioaw of de Ioaz of een toeslag op de uitkering ontvangt op basis van de Toeslagenwet. Kenmerkend voor deze uitkeringen is dat ze complementair zijn, dus dat ze aanvullen tot het bestaansminimum. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van de huishoudsamenstelling. Afhankelijk daarvan heeft men recht op het volgende percentage van het minimumloon:

- echtparen 100% (2 x 50%)
- alleenstaande ouders 90%
- alleenstaanden 70%

Terwijl men een heel jaar een minimuminkomen ontvangt, heeft een wijziging in huishoudsituatie tot gevolg dat men recht heeft op minder toeslagen dan in een ongewijzigde

huishoudsituatie. Dit onbedoelde effect heeft tot gevolg dat samenwonen, een kind krijgen en uit elkaar gaan door de Belastingdienst/Toeslagen wordt 'bestraft' met een verminderd recht of terugvordering achteraf die kan oplopen tot wel duizend euro.

· *Samenwonen*

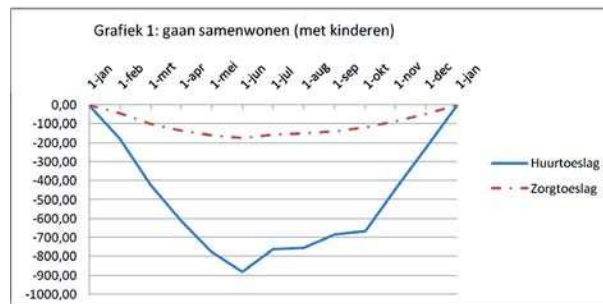
Als twee mensen een bijstandsuitkering ontvangen volgens de norm voor alleenstaanden, dan ontvangen ze elk 70 procent van het minimumloon. Als ze vervolgens gaan samenwonen, ontvangen ze samen een uitkering naar de echtparennorm (100% = 2 x 50%). Het gezamenlijk netto jaarinkomen gaat dus omlaag. Voor de berekening (aan het eind van het kalenderjaar) van de toeslag in de 'samenwoonperiode' telt echter ook het hogere inkomen in de periode vóór samenwonen (2x70%) mee. Dit heeft als gevolg dat het gezamenlijk jaarinkomen in totaal dat jaar 'hoger' is (dan wanneer ze een hele jaar hadden samengewoond) en er dus een lagere toeslag wordt verstrekt. Juist in de maanden dat ze samenwonen, en sowieso al minder netto-inkomen hebben.

Voorbeeld

Twee alleenstaanden, elk met een bijstandsuitkering zijn op 1 juli 2008 gaan samenwonen. De huur van hun gezamenlijke woning is € 450. Normaal gesproken krijgen samenwonenden met een minimuminkomen dan een huurtoeslag van € 222 per maand. Doordat in dit geval beiden vóór 1 juli een bijstandsuitkering voor een alleenstaande ontvingen (2x70%) is het fiscaal inkomen in totaal op jaarbasis hoger dan dat de stellen die het hele jaar samenwonen (2x 50%). Daardoor lopen ze veel geld mis, juist in de samenwoonperiode. Ze ontvangen geen € 222, maar € 125 huurtoeslag per maand. Over zes maanden is dat een nadeel van € 582. Om dezelfde reden is de zorgtoeslag € 120 lager, zodat het totale nadeel € 702 bedraagt.

Het totale nadeel is het grootst voor wie halverwege het jaar gaat samenwonen: in de maanden juli of augustus kan dat oplopen tot € 702. Wie geen financieel nadeel wil ondervinden, kan kiezen tussen alleen blijven wonen of op 1 januari gaan samenwonen.

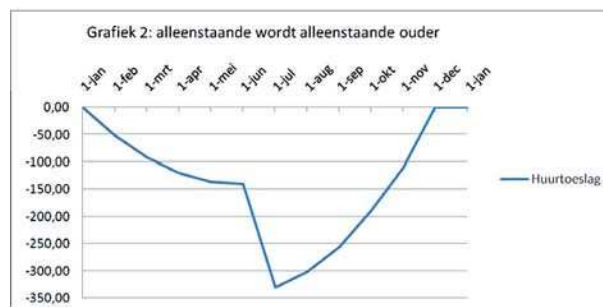
Het financiële nadeel van samenwonen is nog groter als een alleenstaande *ouder* met een alleenstaande gaat samenwonen. Vooral als men gaat samenwonen in juni. De schade bedraagt dan € 1057 aan misgelopen huur- en zorgtoeslag. Zie de grafiek.

· *Kind krijgen*

Een alleenstaande met een bijstandsuitkering die in de loop van het jaar een kind krijgt en dus alleenstaande *ouder* wordt, krijgt een hogere uitkering: van 70 naar 90 procent van het minimumloon. Het fiscaal inkomen over dat hele jaar gaat dan dus omhoog. Dit heeft gevolgen voor de hoogte van de toeslagen in de periode dat het kind nog niet geboren is.

Grafiek 2 geeft de lagere huurtoeslag weer, afhankelijk van het moment waarop het kind geboren wordt.³ Er is geen effect op de zorgtoeslag.

Het financiële nadeel is het grootst als betrokkene alleenstaande ouder wordt in de maand juli, namelijk € 330.

· *Uit elkaar gaan*

Als twee bijstandsgerechtigden gehuwd zijn of samenwonen, dan is de hoogte van hun uitkering gelijk aan 100 procent van het minimumloon. Fiscaal wordt de uitkering gesplitst (ieder 50%). Als ze vervolgens uit elkaar gaan, ontvangt elk een uitkering volgens de alleenstaandennorm (70%). Voor de berekening (die nu eenmaal aan het eind van het kalenderjaar gebeurt) van de toeslag over de maanden van samenwonen,

telt ook het hogere inkomen mee van de periode ná dat samenwonen (2x70%). Dit heeft tot gevolg dat een lagere toeslag wordt verstrekt.

Voorbeeld

Een samenwonend stel met een bijstandsuitkering (2x50%) woont in een huurwoning. De hoogte van de huur bedraagt € 450 en ze ontvangen een huurtoeslag van € 222 per maand. De relatie gaat niet goed en ze besluiten per 1 juli 2008 uit elkaar te gaan. Ze ontvangen vanaf dat moment ieder afzonderlijk een bijstandsuitkering voor een alleenstaande (2x70%). Omdat de huurtoeslag achteraf over het hele jaarinkomen berekend wordt, is over de 'samenwoonperiode' teveel huurtoeslag verstrekt. In plaats van € 222 was er slechts recht op € 125 per maand. Over zes maanden geeft dat een nadeel van € 582. Dit wordt op de nog te verstrekken huurtoeslag van de aanvrager in mindering gebracht. Om dezelfde reden is de verstrekte zorgtoeslag over de 'samenwoonperiode' € 120 lager, zodat het totaal nadeel € 702 bedraagt.

Het nadeel in deze situatie kan worden gereduceerd, maar niet helemaal worden opgeheven, als de burger een beroep kan doen op de zogenaamde '10%-regeling'. Deze regeling houdt in dat een stijging van het inkomen van de partner na de 'samenwoonperiode' buiten beschouwing blijft, mits aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Probleem is echter dat deze regeling ingewikkeld en onbekend is en er dus nauwelijks een beroep op gedaan wordt. Het kabinet is voornemens deze regeling af te schaffen.

Bij de 10%-regeling blijft het gestegen inkomen van de vertrokken partner na de samenwoonperiode buiten beschouwing. Dit is echter alleen van toepassing als het toetsingsinkomen hierdoor 10 procent lager wordt. Dit is alleen het geval als men voor 1 november uit elkaar gaat.

Het totale nadeel is het grootst als men uit elkaar gaat in de maanden juli en november: € 310. Wanneer men, bijvoorbeeld door onwetendheid, geen beroep doet op de 10%-regeling kan dat totale nadeel zelfs oplopen tot € 700.

De hoogte van de terugvordering is nog groter als er kinderen zijn. Het totale nadeel kan dan oplopen tot € 696 en zelfs

€ 1100 als men, bijvoorbeeld door onwetendheid, geen beroep doet op de 10%-regeling.

Aanbevelingen

De Landelijke Organisatie Sociaal Raadslieden doet de volgende aanbevelingen:

1. Ken de maximale toeslagen toe in de perioden dat de burger een Wwb-, TW-, IOAW- of IOAZ-uitkering ontvangt, ook al heeft men fiscaal een hoger inkomen ontvangen. Omdat deze uitkeringen aanvullen tot het bestaansminimum, kan dit zonder verdere inkomensstoets.
2. Maximeer de toeslagen uit eigen beweging, dus zonder dat de burger er om moet verzoeken. Dit om niet-gebruik tegen te gaan.
3. Indien de eerste twee aanbevelingen niet overgenomen worden, stel dan vast dat de toeslagen voor toepassing van de bijzondere bijstand geen toereikende en passende voorliggende voorziening betreffen. Zorg er voor dat sociale diensten in dit soort situaties bijzondere bijstand gaan verstrekken. ■

André Moerman is afdelingsmanager sociaal raadslieden bij Rijnstad Arnhem, **Hannah Oberzaucher** is sociaal raadvrouw bij Welzijn Eindhoven en **Thea Runhaar** is stafmedewerker bij Sociaal Raadslieden Rotterdam.

Noten

1. *Gestroomlijnd, transparant, effectief? Een evaluatie van de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen, Vereenvoudiging Toeslagen. Eindrapportage van de werkgroep IBO Vereenvoudiging Toeslagen* en de kabinetsreactie op beide rapporten *Kamerstukken II 2009-2010, 31580, nr. 3.*
2. Dit artikel is een bewerking van hoofdstuk 2 van *Toeslag of tegenslag? Knelpunten in regelgeving en uitvoering van de Awir*. Dit rapport van de LOSR MOgroep W&MD is te downloaden op www.sociaalraadslieden.nl
3. De grafiek heeft een vrij grillig verloop vanwege het al dan niet ontvangen van de alleenstaande ouder heffingskorting. Indien het kind geboren wordt vóór 1 juli komt betrokkene in aanmerking voor deze heffingskorting en zal de verstrekte bijstandsuitkering en daarmee het fiscaal inkomen, lager zijn dan wanneer het kind op of na 1 juli geboren wordt.